

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

zhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovenskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 30. — Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 17

V Trstu, 1. septembra 1925.

Leto VI.

VII. delegacijsko zborovanje Zveze

(Nadaljevanje)

Končno še nekaj besed o denarnem stanju lista. Je vsekakor največje finančno breme organizacije. Tisk in papir stane letno (od letošnjega maja 10% povišek) L. 13200, če tiskamo 24 številke po 700 izvodov. Oba urednika prejmeta letno 3100 L; sotrudniški honorar znaša 1800 L, uprava 1100 L., ekspedicija 1300 L., tekoči račun izvodov 300 L., znamke in korespond. 200 L., pisarniške potrebščine 100 L. Skupaj torej L. 21.100, vsled česar stane številka 1.20. Dolg v tiskarni je vsako leto občutnejši. Leta 1922 smo dolgovali 1530 L., 1923 — 3450 L., 1924 — 5300 L. Ko smo torej list izdajali 3krat v mesecu, smo lažje izhajali kot sedaj. Tudi za tekoče leto moramo staviti v proračun 20.000 L., ker nas bo list tudi v prihodnje stal toliko, ako bi vzeli s 1. 1. 1926. nekoliko slabši papir od sedanjega. Formata lista ne kaže zmanjševati.

«Novi rod». Tudi pri tem listu se kažejo iste neugodne posledice, ki jih je imel čas na red v organizaciji. Za leto 1923 se je plačalo 34.833 L 65 st. na naročnini, za leto 1924 samo še 22.767 L 65 st., torej približno tretjino manj. Če hočemo biti natančnejši, ne prezremo dejstva, da je bila že jesen l. 1923 neugodna za list. Uvedla se je «reforma», in število naročnikov je padlo na 2400 izvodov, ki se niti vsi plačali niso. To število je sicer tekom leta 1923-24 narastlo za kakih 200, a ni moglo občutno vplivati na denarno stanje. Še le koncem leta 1924 smo se počasi dvignili na 2700 in pozneje na 2800 izvodov. S tem smo ustavili nazadovanje, a posledice tega uspeha se doslej še niso pokazale; zastanki, ki so znašali 1923 L 7210 in 1924 celo L 9916.60, so še vedno občutni.

Da se je število naročnikov «Novega roda» dvignilo, se je zahvaliti tudi krožkom. Žal da niso okrožja tako ugodno vplivala tudi na — plačevanje. Vprašanje obstoja lista je gotovo vprašanje razvoja okrožij. Da se list marsikje ne sme v šoli priporočati, je znano. Braniti mladini zdravo čtivo danes, ko si skoro ni več mogoče kupiti knjige, je odnožno počenje. Kdor je proti analfabetizmu, kdor je za razširjenje ljudske izobrazbe, za kar je pravzaprav ustanovljena osnovna šola, kdor je zato, da se razvijajo tudi talenti revnih v narodu, ve, kaj mu je storiti in ga ne bo nihče strahoval. Z veseljem moremo ugotoviti dejstvo, da so poverjeniki v zadevi lista šli večinoma svojo pot, ne da bi se mnogo menili za ovire.

Kako je z «Novim rodom» vsebinsko? Nekatera društva so se ukvarjala s tem vprašanjem, vendar tudi šest dosedanjih delegacijskih zborovanj ni vprašanja rešilo doslej, list se je prepustil urednikovemu boljšemu ali slabšemu razpoloženju. Odtod tudi razne kritike, tišje in glasnejše, ki so se vedno ponavljale v zadevi «Novega roda». Nikjer ni svoboda tako potrebna kot pri duševnem delu. Vendar je treba listu postaviti neko trdno podlago, je treba

vsaj načela ugotoviti, po katerih naj se list urejuje. Ne gre zato, ali naj bo «kotiček» večji ali manjši, spisi krajši ali daljši, slike ekspresionistične ali impresionistične, gre zato, kakšen mladinski list je primeren v naših razmerah, posebno z ozirom na otroke, ki ga berejo, in z ozirom na šolo, ki jo imamo.

Ali naj bo list literaren? Prijatelj mi je dejal, da bi moral biti «Novi rod» knjiga, ki ostane z drugo besedo, nekaka — «bela krizantema»: slovstveni sestavki, pesmi in risbe najboljših slovenskih umetnikov. To je vsekakor lažje povedano kot izvedljivo. Ali dobimo vsakih deset let eno samo drobno knjižico za mladino, ki bi imela izredno umetniško vrednost. Ciciban, Pisanice so redke stvari. Kako je z našimi mladinskimi slikarji? Koga bi mogli imenovati poleg Gasparija? Potem pa je seveda vprašanje, ali naj bo mladinski list, če je že umetniško literaren, omejen na naše izvirne proizvode. Zakaj ne bi na primer objavljali slavnih stvari iz drugih slovstev, pa če tudi le izvlečke?

Kakor hitro se postavimo na nekako strogo literarno-umetniško stališče, smo obenem že zelo omejiteljno število tistih, ki list berejo. Nam pa je predvsem, da se med mladino zbudi veselje do čitanja, do miselne uporabe tega, kar se je v šoli mehanično naučila ter do razširjenja znanja čitanja. Tu imamo izbero: ali naj se list tiska v številu izvodov, ki bodo spravljali Zvezo v nove dolgove, ali naj se opusti umetnostni eklekticizem na korist množini otrok, ki list išče in obenem vzdržuje. Navezani smo, tega ni smeti pozabiti, tudi na osemletne, devetletne otroke in takim ni mogoče dati v roke — recimo — globokih umetnin. Treba jim je lahkega čtiva, ki jih bo pripravilo, da sežejo čez nekaj let tudi po naših klasikih. Izjavljam pa že tu, da ne bo pri razpravi nepotrebnih zavijanj, da sem proti vsakim banalnostim v listu.

Drugo vprašanje je, ali se mladina uči čitanja le zato, da se bo zabavala pozneje s prebiranjem romanov. Ali ni čitanje praktična potreba? Ali se ne učimo čitanja, da lahko sledimo toku dogodkov v življenju? Ali ni znanstvena knjiga večjega pomena kot ljubezenski roman?

Če imamo to pred očmi, bomo tudi mladinski list prikojili življenju, praktičnim potrebam primerno, kar je v našem ozemlju še posebne važnosti. Mladinski list naj le seznanja otroke z našimi najboljšimi pripovedniki in pesniki, toda naj se ozira tudi na velika dela iz svetovnih slovstev s posebnim ozirom na njih нравno silo in življenjsko modrost, ter naj prinaša razumljive, vsak dan potrebne poučne stvari iz vseh panog znanstva. Mladinski list bo pri nas najbolje vršil svojo nalogo, če bo nekaka enciklopedija v malem. Tako bo tudi denar — nekaj desetisočakov letno — najprimerneje in najkoristneje naložen. Delegacija se mora o tem izjaviti, kakor naj se izjavi tudi o spremembi papirja in zunanosti lista. Imejte pred očmi, da izhaja list 10 krat v letu na samih 16. straneh, štiri strani vzamejo platnice, ki so iz trpežnejšega in torej dražjega papirja. Dejstvo je, da na 16. straneh ni mo-

goče objaviti veliko gradiva, posebno če je razdeljeno na pripovedni, pesniški in ilustrativni del, obenem še na prostor za «zrna» in kotiček. Če bi odpravili platnice, bi pridobili 4 strani, in če bi vzeli slabši papir, tudi 4, torej 8 strani. Tako bi mogel list izhajati na 24 straneh mesečno kar pomenja polovico več kot doslej. Povdarjem, da so stroški za tako spremembo blizu isti kot za list v dosedanji obliki. Želeti bi bilo, da se delegacija odloči za predlagano preuredbo iz dveh razlogov: 1. ker pride več čtiva med mladino in 2. ker ostane cena proizvodnje (ene številke) nespremenjena (Lir 1470).

Glede ostalih ustanov Zveze, Samopomoči in pevskega zbora ne bom izgubljal besed, saj sta za eno in drugo samostojna poročevalca. Omenjam le, da je Samopomoč hvalevredno vršila svojo nalogo, ki je, da pomaga učiteljstvu v prvi sili. Podpore oziroma posojila so se dajala brez birokratizma, po potrebi in kolikor mogoče hitro. Samopomoč bi imela obsežno nalogo, če bi mogla na kak način zbrati več sredstev, kakor jih dajo prispevki iz članarine. To je 24 Lir letno na člana.

Glede pevskega zbora pa naj povdarim, da je porabil v minulem letu okrog 5000 Lir, torej niti 1 Liro mesečno na člana. Ni pa pozabiti, da je v tem znesku všteto povračilo potnin pevcem še za turnejo v Benetke in Bolonjo. Zbor je imel načrt svoje delo poglobiti z uvedbo pouka v solističnem petju, v teoriji in s šolanjem zborovodij. O tem je sklepal upravni odbor pri svoji seji v novembru lanskega leta. Ta načrt se ni izpeljal, ker nismo razpolagali z denarnimi sredstvi. Vendar je zbor živel, dasi je izgubljal izvežbane, dragocene pevce, ker jih je zadela odslovitev ali pa vsaj premeščenie, ki je onemogočilo redno zahajanje k vajam. Vzlic vsemu se je od zadnje delegacije šestkrat nastopilo, torej vsaka dva meseca enkrat. Bili so to lepi ljudski koncerti, ki dokazujejo, poleg drugega našega dela, da je tukajšnje učiteljstvo močan kulturni element. Le en nastop se ni posrečil, ker ni bilo občinstvo o njem obveščeno. Ta nastop je imel neprijetne odmeve, vendar so bili le krajevne značaja, vihra v kozarcu vode.

Zbor obstoji nad tri leta. V tem času je imel tudi krize. Vzdržal pa se je vzlic krizam in vzlic temu, da zahteva vzdrževanje zbora velike požrtvovalnosti od članstva in veliko podrobnega organizacijskega dela. Imamo tovarišev in tovarišice, ki niso prepričani o potrebi zbora; pogosto je čuti opazke, da predstavlja težko finančno breme v Zvezi. Ta očitke ni utemeljen, razvideli ste to iz vsote, ki jo je zbor lani porabil in ki je za celih 3000 Lir nižja kakor ona, ki je bila postavljena v proračunu. Ne pozabite pa, da je Zvezin pevski zbor tudi danes še prvi zbor v deželi in da ima v svojih analizah tako slavno stranico, kakor je nastop v Bolonji, v enem prvih glasbenih mest države. Tudi zbor je dokaz velike živlenske sile Zvezinega učiteljstva, kar naj delegacija upošteva, ko bo odločala o njegovi usodi.

***

Govoriti bi mi bilo še o intervencijah Zveze v korist poedinih članov društev. Pogosto se namreč čuje očitke, češ da Zveza ni nič storila, ali vsaj premalo v tem ali onem slučaju, za tega ali za onega. Bili bi to slučajji nameščenj, premeščenj, kaznila plače, pospešbe, kazenske (disciplinarne) in penzijske zadeve. V teh stvareh je vodstvo napravilo, kar je moglo, če se je kdo obrnil nanj. Če ni bilo uspehov, ni krivda na vodstvu. A kdor nastopa kot kritik, naj ne pozabi, da so baš organizatorji Zveze največkrat trpeli, da je torej organizacijsko posredovanje, ki gledajo z najneprijaznejšim očesom nanj.

Ne gre pri tem le za Zvezo, ampak za naše strokovne organizacije sploh. Kdor zahteva danes posredovanja stanovskega združenja, živi v časih demokracije, ki jih ni več. Danes se organizacije ne le ne upošteva, ampak — to ni nikaka novost — celo pobijajo. Kakor ima poedinec malo pravic, tako tudi organizacijam ne priznavajo zastopanja poedinčevih interesov sploh. Ali je prav, ali ni, danes se tudi šolske in osebne učiteljske zadeve rešujejo z železno roko. Dokler si organizacija sama ne pridobi spet pravice do obstoja, tudi za druge ne bo mogla direktno veliko storiti. Pri takih razmerah je le zloba, ki narekuje očitjanje vodstvu, da ni storilo tega in onega. Učiteljstvo je popolnoma prepuščeno oni naklonjenosti in dobrohotnosti, ki jo vidi dan za dnem in ki jo tudi časniki neprestano ponavljajo. Eno dobro stran ima tudi to: učiteljstvo se bo odvadilo živeti od milosti in si bo bolj v svesti svojih pravic.

Končujem. Današnje deleg. zborovanje je sedmo, ki smo ga doživeli. Šest let imamo za seboj, šest let dela in žrtev. Pisali smo ta leta s trpljenjem in niso nam rodila cvetja. Marsikoga se je pollaščalo mladuje, marsikdo je doživel trenutek, ko je želel, naj bi mu bil odvzet grenki kelh. Ni nas strlo in ni nas upognilo. Minulo leto nam je prineslo dokaz, da nismo četa, ki se prši ob prvih streljih, ampak preizkušena falanga, ki je pripravljena pasti, če je tako usojeno. Moralna sila je dosegla v Zvezi stopnjo, kakršne ne najdemo poprej. Vihra ni škodovala, ampak koristila. Danes ne prodajamo načel, marveč se zanje bijemo. Kdor se bije, je močen, šibki se ne bijejo. Kar je bilo ob ustanovitvi Zveze naš dalni cilj, je danes blizu: učiteljstvo se ne lovi za močvirnimi veščami, ampak ima svojo pot. Prodno delo teh let je široko ter že danes ogromnega pomena za vzgojo in za življenje ljudstva v naši pokrajini sploh. V analizo tega se ne morem spuščati, ker sega preko okvirja tajniškega poročila. Želeti bi pa, da nesejo delegati v svoja društva zavest vse velike volje in moči, ki živi danes v Zvezi. Naše vrste so strnjene, in potrebni bodo giganški udarci, ako bo hotel kdo to enotnost duha, to voljo do življenja nasilno ubiti. Zgodovina se ne meri s pedjo, zato ohranite, tovariši in tovarišice, trdne živce vse dotlej, da naš stan spet doseže najmanj vse one pravice, ki jih je že imel. Ker so te pravice vprašanje našega obstoja, bodo morale končno obveljati. Da obveljajo pa, je le en pogoj: železna volja in dosledno, načelno delo učiteljstva samega, učiteljstva, ki se zna podrediti zahtevam skupnih živlenskih ciljev.

Predsednik: Otvarjam debato o tajniškem poročilu.

Besedo dobí t. Sirok in govori o Novem rodu: Ne strinjam se s predlogi o listu. Doslej smo čuli, da je Novi rod najlepši jugoslovanski mladinski list. Prihodnje leto ne bomo mogli več tega trditi, če se izvedejo predlagane izpremembe, če ne bo več dosedanjega lepega papirja in platnic. Novi rod pa naj ostane, kakršen je bil doslej. Vanj morajo najlepše stvari. Zato sem proti poročevalčevim predlogom. Ako damo sredstva odsekom, jih bomo dali tudi Novemu rodu. Naše finančno stanje ni tako, da ne bi zmogli nekaj stotakov.

T. Vouk: Podpiram predlog o spremembi Novoga roda. Razpravljati bi pa mogli o tem, da se poveča format.

T. Demarin: Predlagam, da se listu dao platnice ob svršetku letnika. Tako se bo mogel Novi rod vezati. Poročevalec je to pozabil.

Tajnik: Vrednost lista ni v papirju. Kar se tiče platnic, niso niti tako zelo potrebne. Tudi izhajajo slični listi brez platnic, ali pa s platnicami iz slabega

papirja, Formata pa ne bi kazalo menjavati, ker bi potem prekoračili težo 50 gramov, kar bi vplivalo na poštno pristojbino.

Predsednik: Dajem na glasovanje predlog glede N. r., ki ga podpira upravni odbor. (Sprejeto proti dvema glasovoma).

T. Podgornik: Poedina številka Učit. lista stane L 1.20, torej je treba naročnino zvišati. Kaj pa z onimi učitelji, ki so bili naročniki lista?

Tajnik: Predlaga, naj se učitelstvu list ne pošilja kot naročnikom.

T. Vouk: je proti predlogu. Zakaj bi učitelstvu kot naročnikom ne pošiljali lista, ako ga pošiljamo neučiteljem? To bi bilo odlozno.

Tajnik: Ker niso vedno le iz gmotnih ozirov izven organizacije, Zveza mora sama uveljavljati organizacijske principe. Ne bomo obzirni do stanovskih sodelavcev, ki zametajo vsakršno solidarnost. Vztraja pri predlogu. (Sprejeto).

Blagajniško poročilo.

Letošnja bilanca nam izkazuje 10243.35 L premoženja. Ako pogledamo, v čem obstoji naše premoženje, bomo videli, da je to večinoma iz ostale članarine, ki znaša 28704.15 L (iz nekaj gotovine in iz nekaj posojil, skupaj L 33288.25). S takim premoženjem si je mogla Zveza koncem leta 1924. malo pomagati.

Trli so nas dolgovi in sicer:

1. Dolg pri upravi «Uč. litsta	9598.90 L
2. Dolg pri Samopomoči	6701.— L
3. Dolg pri tiskarni	2110.— L
4. Izposojilo pri Trž. uč. dr.	4635.— L

Skupaj 23044.90 L

Samo taki dolgovi torej, ki se ne dajo še stopnjevati, ne da bi zgubili kredit.

Naš kredit zboljšamo lahko na dva načina:

1. z rednejšim plačevanjem članarine in
2. z zvišanjem našega premoženja v bilanci.

Prav je zato, da izkazuje letošnja bilanca 10243.35 L premoženja. Če bi ga izkazovali 23044.35 L, bi bili koncem leta 1924 lahko povrnili vse naše dolgove, tako pa smo ostali na dolgu s približno 13000 L.

Ker smo imeli leta 1923 samo še borih 600 L premoženja, so bile naše finance letos vendar nekoliko bolj v redu; naš dolg pa je bil približno isti, ker smo imeli l. 1923 samo okroglih 12.000 L zastankov. Z zadoščenjem konstatiram, da smo do današnjega dne inkasirali na članarini okoli 27.500 L, s katero

svoto bi bila poravnana skoraj vsa zaostala članarina in bi imeli v dobro vso letošnjo članarino pri približno istem dolgu kakor koncem leta (okoli 13.000 L). Nekatera društva pa so vplačala že nekaj za leto 1925, druga pa so na dolgu še za leto 1924. Priznati moram, da se tudi zadnja resno trudijo, da bi storila svojo dolžnost. Pohvalno moram omeniti pri tej priložnosti Pazinsko društvo, ki je poravnalo vso članarino do konca meseca maja in Tržaško društvo, ki je tudi vplačalo že nekaj na letošnji račun, ki pa tudi še potrpežljivo čaka na naš dolg, ki ga imamo pri njem.

Pohvaliti moram tudi finančno politiko pevskega zbora, ki je letos pr. hranil Zvezi (po proračunu) okoli 3000 L. Všteli jih seveda nismo v naš dolg, kakor nismo lani šteli v naše dobro okoli 10.000 L, za katero vsoto je bil prekoračen proračun.

Za Samopomoč smo plačali 5256 L in smo ostali dolžni še 2835 L, skupaj 8091 L, ki jih je Zveza prejela od svojih članov. Samopomoč pa je bila Zvezi dolžna iz leta 1924 L 2835 in iz leta 1923 še L 3866; skupaj L 6701.

Stroški za samoizobraževalni tečaj se višajo od leta do leta in so znašali v letu 1924 L 3583,30.

Končujem z apelom na delegate, da vse storite, da se bo članarina redno plačevala, kar bo vidno znamenje, da držijo člani Zveze visoko prapor naše organizacije in kar bo zopet znak, da še čvrsto živimo, da imamo sicer raztrgane hrbte, a glavo držimo še vedno visoko kvišku.

Proračun za leto 1925:

1. Učiteljski list	L 20.000
2. Pevski zbor	„ 7.000
3. Izobraževalno delo	„ 4.000
4. Samopomoč	„ 8.000
5. Potnine	„ 4.000
6. Uprava blagajne	„ 700
7. Nepredvidjeno	„ 1.300

Skupaj L 45.000

Kritje: 500 članov à L 7.67 mesečno da L 46.020.

Predsednik: Otvarjam debato o poročilu.

T. Mikuz: V letošnji proračun bi bilo vsekakor deti postavko o samoizobraževalnem tečaju, če bi se vršil v jeseni.

T. Ribarič: Račune smo pregledali in jih našli v redu. Tovariš blagajnik uživa polno zaupanje Zveze.

Predsednik: Poročilo je sprejeto. Sledi poročilo Samopomoči. (Dalje.)

Delovna šola

(Nadaljevanje.)

Dalje se učimo spoznavati tudi tla. Kakšna tla imamo? Pričnemo preiskovati tla (če ne vemo, kako se dela, kako izvemo?) Gre torej za razvoj zelo važne lastnosti otrok — zmožnosti, iskati znanje). Katere rastline imajo rajše tako zemljo? Sledi razgovor, in če sami ne vemo, napravimo ekskurzijo k «strokovnjakom» (takega bo gotovo najti med starši naših otrok) ali pa se zatečemo k poljudni knjigi (če nimamo knjige, kje naj potem iščemo? Kako izberemo primerno?) Sledi vprašanje gnojenja (spet moramo delati ekskurzije in poizvedovati, in namenoma ne dajam učitelju metodičnih navodil, da ne oropa otrok spodbujajočih reči, ko ta navodila uporablja). Končno pride še oranje, prekopavanje, brananje in rahljanje tal z grabljami. Tu razpade pouk v dva dela. Na eni ne preveliki gredici se more udeležiti idealno «manualno» delo otrok: prekopavanje in rahljanje tal (veliko število otrok bo pripomoglo, da se izvrši težji del tega dela). Pri tem ni potrebno, da ima vsaka šola svoje «lastno»

orodje (praobljka kmetijskega združništva). Na poskusnem polju pa se brezpogojno uporabljajo spolnjeni plugi, brane in sejalni stroji (zelo važno je, opazovati z otroci delovni mehanizem i njegov razvoj iz primitivnega mehanizma).

Nato se učimo spoznavati semena, ki smo jih izbrali in prične setev (sejalni stroj na polju in rastline v gredici z vsemi podrobnostmi — spet vrsta poizvedb).

Po lepem prazniku, zvezanem s setvijo na polju, prično upanja na žetev (spoznanje starih praznovanj poljedelskih ljudstev, četudi morda le ruskih in, če mogoče, njih reprodukcija, ter poganski pomladni prazniki; izračunavanje žetve). Če imamo drevesa in smo del zemlje uredili kot cvetlični vrt, pričnejo vrtna dela. O tem se učimo pri vrtnarjih in iz knjig — kje pa dobimo te? Kako zajemamo iz njih vedo? Za božjo voljo, ne zatecimo se tudi tu k papirni prošnji, naj se nam pošljejo potrebne knjige, ne, zgahnimo se in iščimo jih. Če bi že bili sami nesposobni, nabaviti s knjige, kako naj se izobražujejo naši učenci, kadar bodo odrasli? Skupno z drugimi šo-

lami itd. naj se ustvari okrožna (rajonska) organizacija za nabavo in uporabo knjig. Pri tem ne bomo mnogo opravili (kakor nikjer) brez razdelitve dela in brez kolektivnega dela. To naj učitelj spozna in naj ne stoji tu po svoji krivdi ne da bi si znal pomagati. Res je, da prevzame včasih kot velik otrok nase vse delo, ki bi ga morala skupnost opraviti, zahteva sam od sebe znanje, ki ga ne zmore niti enciklopedist, in potem končno toži, da je brez moči in da ničesar nima. Bistveno v tej zadevi je, organizirati diferencirano skupno delo (ne pa osebno delo učitelja) in imeti voljo, učiti se skupno z otroci, ne pa «dajati ure».

Doslej smo bili poljedelci. Zdaj je pa čas, da postanemo botaniki, učeni rastlinski fiziologi. Ono seme, ki smo ga vsejali, nas dovede do vrste vednosti. Zakaj orjemo in rahljamo tla? Zakaj ne razkopljemo semena globoko v zemljo? Zakaj sejem spomladi? Seme potrebuje vodo, zrak in luč. Kaj povzroča voda pri semenu? Pripovedovati o kaljenju semena (kako razkroji kaleče seme ovoj itd.). Kakšen zrak potrebuje seme (goreča trska ugasne v posodi s kalečim semenom). Kako se seme kisa (pripovedovanje o življenjski zmožnosti semena). Kako je seme zgrajeno (kaleči grah), ovoj in embrij; klični listki, korenina, klična rastlinica — klica; primerjava s kalečo pšenico (beljakovina, klica, embrij). Namakanje moke (klej ostane, z vodo odteka škrob). Razne vrste semen, «dobro semena». Poglavje «Semena» smo torej preučili in sicer na najbolj nazoren način. Že prej, ko smo zemljo prekopali in gnojili, smo obravnavali «zemljeznanstvo». Zgolj polivanje «dobre» i «slabe» zemlje nam pokaže, kaj je gnoj. Pri nakupu umetnih gnojil se nam pojasni vrednost fosforne kisline z apnencem (kostna moka in superfosfat), kakor tudi kalijevih gnojil (pepel, kajnit) in dušika (soliter, zelena gnojila, podorjanje stročnic). Osebnost, se ne bi bal rabiti strokovnih izrazov. Poskusi: vzreja rastlin na slabi in na različne načine gnojeni zemlji.

Vse navedeno znanje bodo otroci dobili na poskusni gredici (ni nikakor treba gledati, da naučimo otroke vse in na vsak način). Pri tem se naučijo tudi tehniko intenzivne kulture gredic (prekopavanje, rahljanje zemlje z grabljami), na kar lahko pridružim za prihodnost upanje na kulturo v prostoru za kaljenje. Tehnika kultiviranja bi se nanašala v glavnem na koristne rastline, na žitnice, zelenjavo, gomoljnice in krmilne trave. Naša poskusna gredica bi bila za nas ne le šola agronomije in fiziologije, ampak bi bila tudi sredstvo socialne vzgoje.

«Kake neumnosti pišete?» slišim že ugovore. «Kje naj vzamejo učenci lopate, grablje in škropilnike? Nimamo ničesar in vi pridigate delovno šolo».

«Ne pišem jaz neumnosti, ampak vi jih počenjate», bi lahko odgovoril. Vi naivni predpotopni ljudje bi radi v 20. stoletju uvedli individualno gospodarstvo in zmerjate druge namesto sami sebe, ker se vaše individualistične utopije podirajo! V času skupnega gospodarstva klepetate o «lastnih» rečeh skoro za vsakega učenca! V tem, ko ga učite, naj dela individualno, ne uničujete le možnost, da udeležimo delovno šolo, temveč onemogočate tudi kmetu prihodnost.

Stoletje skupnega gospodarstva nas sili k skupnemu gospodarstvu tudi v šoli. V našem slučaju so šole nekega določnega okrožja (rajona) gospodarska delovna skupnost.

Na ta način lahko dobi vsaka šola svoja semena, gnojila, orodja in knjige (ne vidim nikakega razloga, da ne bi konkurirali s splošnimi zadrugami). Potem moremo tudi del orodij uporabljati dogovorno po neki vrsti. Odločno se izjavljamo za šole s skupnim gospodarstvom in ne za zaprto šolsko gospodarstvo.

Polje pa, o katerem smo že zgoraj govorili, nima drugega namena. Je preobsežno, da bi otroci osredotočili nanj vso svojo pozornost. Ne življenje rastline in tudi tehnika intenzivne kulture se ne bosta tam kazala. Pač pa bo šola ekstenzivnega poljedelstva, organizatoričnih socialnih sposobnosti in znanja o strojih. Začenjam pri zadnjem, pri plugu in brani. Kaj dela plug (rahljanje, obračanje in mešanje zemlje, prezračenje, odstranjenje gruča, pomešanje gnojil in semena?). Zakaj je plug boljši kot stari ruski plug s klini, ki ne obrne zemlje? Kdaj je primerna uporaba pluga s klini? Kaj imata jekleni plugi in oni s klini skupnega? Deli jeklenege kluga in njih zgodovina; razvoj plužnih delov v zvezi s procesom razoravanja ledine; parni plug. Čemu je brana? Brana iz jelčnih vej in pletena brana (primitivna brana). Vrste bran. Vrste sejalnih strojev. Izrecno opozarjam na nevarnost, ki je v tem, da človeka potegne za seboj množina snovi; po možnosti se je zadovoljiti s tem, kar ima otrok pred očmi pri svoji delavnosti. Vse tehnično znanje naj se naravnim potom z dejavnostjo in opazovanjem dela, in otrok naj ga baš toliko ima, kolikor ga je sam pridobil. V danem slučaju se morda tudi sam pustim potegniti s seboj; prepričan sem, da dospe otrok pri primerni izbiri vtisov, ko je morda že prej napravil Robinsonado, do filozofskega posplošenja, da so namreč ta orodja razvoj in nadomestilo rok. Na ta način se pri poljedelskem orodju lepo pokaže «zgodovina roke».

Pa naše polje je tudi socialna šola. Tu se pojavijo sledeča vprašanja: razdelitev polja, organiziranje dela ter skupnega dela več «hiš» (sol). Ti problemi, ki se tu na papirju zde izredno enostavni, so v resnici skrajno zamotani: gre za različne gospodarske sestave in za racionalno izbrano delo v smislu skrajne izrabe in olajšave dela. Kako se to delo uredi otrokom primerno?... Najboljša metodična priprava je za učitelja temeljito poznavanje temeljev združništva in socialnega gospodarstva. Dobro, pripravljala dela so zdaj dovršena. Poleg tega se tekom poljskih del naučimo temeljito spoznavati konja in vola, bodisi z ozirom na njihovo rejo kakor tudi z znanstvenega stališča (o človeku smo se učili prvo leto; njegovo anatomijo pri risanju, higijeno in fiziologijo pri naučenju udeleževanja, ki spada v zdravstveno nego; o psu in mački — vsak čas, s pomočjo njih vzreje in upodabljanja).

Sledi pasivna doba: rastlina, ki se razvija, pletje, zorenje zelenjadi. Dnevno beležimo, kar smo opazili na gredici (v podobi in grafično), pri čemer priporočam, da se vsake 2—3 tedne objavijo kratke novice («krajšanje» teksta, zaključki). Tako se sestavi «zgodovina življenja rastline». Lahko pa se spustimo tudi v teoretična raziskovanja. V tej starosti otroci posebno radi izkopljejo vsejano, da bi videli «če že raste». Da zadostimo tej radovednosti, lahko žrtvujemo nekaj rastlin: otroci bodo dobili pred oči korenike (koren pese in koreninice rži; glavna korenika, glavice korenik; zajedavci na koreninah). Od korenike gremo k stebli in listom (stebila zelišč in deblo drevesa, vijolice se mesnato in leseno steblo; lub, les in stržen; kako se odceja dež na drevesu, vsrkavanje vode po odrezanem koncu brezove veje; izhlapevanje vode skozi liste krmilnih trav; poskus: kako posrkava rastlina rdeče porbarvano vodo; smer korenike in debla, kako raste rastlina na svetlem in v temi; heliotropizem, zbiranje in risanje listov). Kakor hitro cvetice cvetejo, jih zbiramo in rišemo. Tako se učimo njih sestavo in spoznavamo vrste cvetja (priporočljive so sledeče rastline: petelinčki, jagoda, zlatca, nagel, malva, grah, kopriva, zvonček, tulipan, narcisa, vrba, pše-

nica, regrat, jablana, zimzelen), pri čemer vedo naši otroci le to, kar so sami opazili. Opazovanje cvetja nam koristi kot povod, da razložimo pomen oprave rastlin.

Vreme, žuželke in ptiči so nadaljna vrsta važnih tēm za to dobo. Kmet je zelo odvisen od vremena, in zato vodimo dnevno knjigo o tem (toplomer in mera za dež). Rosa, megla, oblaki, toča, dež, vlaga, veter in njih nastajanje (demonstriranje dviganja zraku v vodi, če jo segrevamo), blisk in grom, streljivo, mavrica, napoved vremena po oblakih in tlakomeru; nebo, solčni zahod, mrak, jutranja zarja, svetlikanje zvezd, opazovanje lune — vse to bo dalo priložnosti za opazovanje in razgovor. Med pticami spoznamo lahko svoje varhe (škrjanca, ščinkovca, kosa, sovo, vrano, vrabca, lastovko), hišne ptice (race, kokoši, golobe) in «interesantne» ptice (štor-kljjo, kukavico, orla, noja). Izmed žuželk so važni naši škodljivci (rilčkar, goseničar, hrošč, kobilica, trtna uš, ščurek, uš, muhe in mušice) in «interesantne» žuželke (čebele, mravlje, metulji). Naravno nam bo mogoče tudi opazovanje žab, kuščaric, kač, glodavcev in žužkojedov (krt in jež). Če uvrstimo tu še ribo, raka, pajka in črve, bi imel otrok že dobro pripravo iz živalstva.

Vendar moram svariti. Bog naj nas varuje, da bi otroke seznanili z vsem tukaj navedenim. Potem ne bi sploh ničesar vedeli, in zato je tudi dobro, da v naši šoli ni veliko od vsega naštetega.

Za otroka sploh niso zajemljivi korenika in steblo, petelinčki in zlatice, dež in veter, rilčkar in riba kot taki. Zanima ga: ona korenika, ki jo je sam izkopal, ono steblo, ki ga ima v roki, dež, ki ga je zapodil v hišo, rilčkar, ki mu vse kvari, riba, ki jo sam očisti. Ne moremo torej izhajati iz naravoznanstva, temveč iz aktivnega otroškega zanimanja, torej ne od cilja, ampak od izhodišča. Zato tudi raje ne imenujemo tega naravoznanstvo. V resnici je bolj — otrok v prirodi. Metoda poznavanja vseh teh stvari je priložnostno in sistematično opazovanje (notiranje) med delom (in sploh med aktivnim življenjem), zbiranje rastlin in žuželk (otrok je rojen zbiralec), narisane, modeliranje itd.; včasih tudi pripovedovanje in primerno izbrano čtivo. Vrsta je naravna, kot se razvije iz dogodkov otroškega življenja.

Ker so opisovanja vseh teh reči vzela mnogo prostora in se je značaj zaposlenja že dovolj jasno pokazal, hočem opisati na kratko še ostala kmečka dela. To je zbiranje jagod, sadežev in zelenjave; košnja (stroj za košnjo), žetev, mletev (mlatilnica), mletev (mlin) in pečenje kruha; jesenska preskrba in zimska opravila kmeta. Mislim, da je tu potrebna sinteza opazovanj, sklepov in znanja, in bi bilo škoda, če bi šola vse to izgubila s tem, da se zapre za počitnice. Vendar more — dasi je to le surogat — vse to že prej, ali vsaj pozneje izkoristiti.

Živite torej kot kulturni, delavni kmetje, in naj nas to neposredno delo na naravi na isti način uči

in vzgaja, kakor je vzgajalo in učilo vse človeštvo, ki je nekdanj enako živelo. V tem je program naše šole.

Ob koncu še trije nasveti. Prvi: pomisliti je treba, da je kmetovo delo težko, zato naj se od otroka le po malem zahteva. Drugi, ki izhaja iz prvega, je sledeči: blizu pol šolskega dneva se uporabi za razvedrilo, razgovore, čitanje, umetnost, igre, sprehode itd. Končno tretji: tvorno delo ustvarja pesem, narava — poezijo. Zato naj se pesem in poezija tesno združita s poljedelstvom. Ne dajem nikakih «list», zakaj v tem oziru so naše zbirke bogate: življenje kmeta in narave se zrcalita v njem bolj kot vse drugo.

15. Mali gospodarji. Ne vem, če se bralac še spominja, da v naši šoli ni starostnih stopenj in da niso «razredi» ločeni s kitajskim zidom. Naši otroci v prvem šolskem letu nadaljujejo zaposlenja otroškega oddelka in oni, ki so v drugem šolskem letu, se bodo v jeseni udeleževali izletov z onimi iz prvega. To poudarjam toliko bolj, ker povzroči lahko večja razlaga, stremeča za jasnostjo izčlenbe, mnenje, da se skupina določene starosti more ukvarjati le s posebno vrsto dela in onega znanja, ki je z njim v zvezi. Ne misliti tega. Popisujem le tipično delo za dotično starost, s katerim se organizira nje kulturno socialno življenje, to življenje pa nima nikakih trdno začrtanih mej. Ustvarjajoče delo je njegova osnova, toda otroci niso delajoči sužnji, ki nimajo luči in ki bi bili le na določeno delo priključeni na enoličen način. Poleg osnove, k je udeležujoče delo in iz njega izhajajoče udeležujoče življenje, imamo še obsežno področje znanstvene kulture in umetnosti, so tudi še prosta opravila, igre za razvedrilo in epizodični, slučajni toda pogosti preskoki v poljubni smeri, v poljubno področje, v poljuben čas ali okolico, če to otroke zanima in če je koristno.

Pride jesen. «Domače» delo, to je podlaga za jesensko in zimsko življenje v drugem letu. Na ta način se zvežejo opravila prvega in drugega leta (kajti življenje, ki je okrog nas, se more spoznati le po knjigi «V enem letu», in v njem stoji tudi, kaj vidi vsaka starost), in to bo učiteljici druge skupine marsikaj olajšalo. Tu bomo našli neskončno množino novih tēm.

Ne smemo pa radi teh tēm pozabiti osnovnega. Poleti prvega leta je bil vzgojen Robinzon, ki je svoje primitivno življenje zgradil iz nič. Pozimi prvega leta je bil vzgojen otrok, ki gleda pazljivo in z ljubezni polnim očesom vse socialno udeležujoče se življenje okolice. Poleti drugega leta se je vzgajal zadrugar in obči poljedelec, ki razume in ljubi naravo ter jo zna umno obdelovati. Zdaj pa se vzgaja kulturni organizator domačega življenja, ki zna v procesu končne priprave reči za uporabo in razdelitev zavestno spreminjati in aktivno kontrolirati obdajajoče ga fizikalne in socialne pogoje.

(Dalje.)

Zaključni ispiti

Koncem ove šolske godine su se po prviput vršili zaključni ispiti na svim našim pučkim školama. Ustanova ispita uopće nije u skladu sa razvitkom moderne pedagogije, zato se ona mora već sada osuditi osobito na osnovnim školama. Ako i nije kod većine država izvršena preosnova u smislu nove škole rada, — koju će nedaleko budućnost svakako prihvatiti i ostvariti, — opet su pučke škole bile u glavnome rasterećene od službenih ispita.

U našoj državi polaže se dosti važnosti u tome pogledu, te je sistem ispita osobito uređen i pro-

širen Gentilijevom reformom. Čudno to nekako zvuči i sasvim je u oprečnosti sa duhom te nove reforme, koja u neku ruku ide za tim, da se približi modernoj radnoj školi. — U ustanovi ispita ne vidi se nikakav osobiti smisao osim onaj, da se udovolji formi, koja svojom zamašnom oprenom zastire sav školski i ini život u današnjem društvu.

Nova školska reforma temeljito se bavi ispitima, te sadržaje razne načine i upute, kojima se imadu obavljati. Ona isključuje svaku svečanost i ukočenost kod ispitivanja, — ali opet ispiti postaju i ostaju za dijete nešto izvanredna i neprirodna, što smučuje njegovu dušu. Prisutnost novih lica ispitnog

pooverenstva prilično smete učenika, a njegov učitelj, koji jedini znađe dječju sposobnost, nema one samostalnosti ni prava odluke, da dijete promakne prema svojoj savjesti i svome uvjerenju.

Tko može da upozna i ocjeni temeljitije dušu, značaj, sposobnost, razvitak i napredak uzgajnika od samog uzgajatelja? Zar se u onih par posljednjih dana ispitivanja može da prosudi duševne osobine učenika? Reforma ističe u više navrata, neka učitelj bude potpuni gospodar svoje škole i svojeg okrožja, daje mu neomeđenu slobodu razmaha, poleta i djelovanja, — a kad tamo samom ustanovom ispita paralizuje samostalnost i slobodu učiteljevog udejtvovanja, čime sve lijepo i savremene preuredbe ostaju puste fraze i gube svoju pravu vrijednost.

Predjemo li na školsko polje i uočimo li krutu zbilju, onda cijela stvar pruža još žalosniju sliku. Treba je zadovoljiti formi i vanštini, ugoditi nadležnim čimbenika unatoč dejstva, da se kod ispita nailazi na velike tehničke i druge poteškoće. Za vrijeme prošlih zaključnih ispita radilo se u više slučajeva u hitnji i na brzu ruku ne obazirajući se na upute za ispite. Na nekim su školama ispitne komisije radi prevelikog broja djece na temelju školskih

registara sastavljale zapisnike, drugdje se radi kratkoće vremena sve obavljalo površno i nemarno.

Tu izbija na površinu ono shvatanje na laku ruku i ove institucije ispita kao što se na lako shvatilo i druge novotarije školske reforme, koje su s jedne strane učitelja disorijentirale, a s druge opet navele ga, da troši vrijeme u provadjenju raznih inače lijepih formalnosti, koje ne pridonasaju mnogo duševnom razvitku i temeljitom obrazovanju djeteta.

Govoreći o zaključnim ispitima ne možemo, a da mimogrede ne istaknemo jednu od mnogih činjenica, koje idu za tim, da uskore potalijančenje naših škola. Ispiti su se iz italijanskog jezika kod trećih školskih godišta ili razreda na našim školama provadjali sa osobitom strogošću.

Ovogodišnji ispiti na osnovnim školama dokazali su nam u praksi, da nijesu postigli željenu svrhu, te da ne odgovaraju ne samo modernim uzgojnim načelima, nego da su u potpunom protuslovju sa Gentilijevom školskom reformom. Odgojna strana učiteljevog rada povećana sa poučavanjem artističnih znanja, ne može da se ocjeni za vrijeme formalnih ispita, koji su osobito na pučkoj školi suvišni i nepriradni.

Ako se već ispiti imaju da vrše, onda neka se obavljaju sa malo više pažnje i savjesti. Titus.

Članstvo in prispevki Zveze v l. 1924

D R U Š T V O	Članov 1. 1. 1924	Članov 31. 12. 1924	Dolg iz l. 1923	Članarine plačane	Za Samopo- moč plačano	Članarine neizlirj.
1. Goriško	142	120	444·35	5254·—	1577·—	6098·15
2. Opatijsko	15	25	540·—	1008·—	302·—	2430·70
3. Tolminsko	79	68	2130·—	1562·50	420·—	7221·20
4. Koprsko	45	30	1158·—	2430·—	728·—	1076·70
5. Tržaško	99	85	—	5735·	1720·—	895·70
6. Postojnsko	70	63	2404·75	3953·60	1186·—	3546·10
7. Pazinsko	26	28	470·80	2250·35	674·—	—
8. Idrijsko	38	40	1389·65	2027·80	607·—	1829·40
9. Sežansko	57	50	3257·40	2024·—	606·—	5606·20
	571	508	11794·95	26245·25	7820·—	28704·15

Šolske razstave

Da, tudi o teh je treba spregovoriti, ker postajajo hipermoderne in iščejo rekordov. Moramo si biti na jasnem o šol. razstavah vsaj oni, ki nam je za resnično šolo, za šolo vzgojiteljico in učilnico, za življenje in ustvarjanje. — Kdo ne občuduje vzorčnih sejmov in tehnične dovršenosti obrtnih izdelkov! A v suhi prozi kupa in prodaje ni enega poživljenja, dinamične sile, ki je potrebna za harmonijo med moralnimi in materijalnimi vrednotami, katere bi dajale impulz za prospeh celotne človek. družbe. Te vrste razstave (sejmi) imajo to dobro, da so saj produktivne.

V najširši in najlepši mestni ulici vidiš najlepše skrbno in preokusno prirejene izložbe, vse je prenasičeno, preumetno. Človeku se dela omotica pred to bahavo lepoto. Kakšni občutki se porodé, ko vidimo v steklu mimo hitéčo bolehavo mater z izstradanim otrokom, ki venomer sili v izložbe in čuješ mater: «To ni za nas, otrok!»

Ali uživaš pri takih razstavah (izložbah), katerih smoter je vzrok socijalni razpoki?! — Zadnje čase pa so se razpasle še druge razstave, verna slika moralne dekadence, — šolske razstave.

Pravijo — in tudi neki sicer idealni mož dobrega uverjenja se je izrazil — da so šolske razstave po-

gnale šolstvo v plemenito tekmo in ga dvignile iz mehničnega dela do samostojnega ustvarjanja.

Blagor jim, ki mislijo resno!

Mi smo po tolikih preizkušnjah povsem drugačnega uverjenja in k zgoraj omenjenim trditvam dostavljamo nastopno:

Resnične razstave so le delna, a verna slika šolskega dela v materijalnem oziru. Vzgojnega dela ne moremo razstaviti. Stremljenje resničnih razstav je zdravo, plemenito, ker išče poživljenja v tekmi mladine.

Take bi morale biti razstave, a take niso in tudi ne morejo biti. Posamezni slučajji in poskusi ne sprejeme dejstva in tudi ne dobé razumevanja od zgoraj. Edino ljudstvo, niže ljudstvo jih pojmuje, a razstave v občé niso namenjene njemu, ker ni šola zanje.

Kdor ni že povsem duševno okostenel, mora uvideti, da ne moremo v današnjih razmerah od duševnosti vladajočega razreda in njegá uslužbencev zahtevati nič drugega kot to, kar imamo, t. j.: duševno praznoto, zastrto z vsemi možnimi barvami artistike.

Kdor pa tega noče ali ne more uvideti, naj pozorno preštudira Gentilejevo reformo, prezrši usodepolni § o naši usodi kot drugorodcev, primerja naj to z današnjimi zahtevami — in minti ga mora

vsaka zaljubljenost in naklonjenost do dozdevnega bogastva reforme.

Naravno, da gre šola sploh, še posebej pa naša šola, rapidno navzdol.

In mi tekmujejo, celo strastno tekmujejo na polju šol, razstav. Menda ni težko uganiti, da je tekma nemoralna, v več slučajih naravnost ostudna. Ne le, da pogrešamo v njih vse ono, kar bi moralo tvoriti vsebino razstav, marveč poleg reforme krhajo tudi one na resnični vrednosti šole. Razstave so se prelevile v slepopokorno sredstvo za iskanje lastnih osebnih interesov, ki je karakteristična slabost sedanje dobe.

Na prvi hip izgleda ta sodba pretirana, a kdor je globlje potipal način prireditve in predpriprav, zunanje lice razstav, nestrpnost i. dr., mora le pritrčiti resnici in se pridružiti utisu, da je razmerje resnične šole do razstav enako onemu izložb in revne matere: na tleh prazna šola, visoko nad njo pa blesk in pomp razstav, neumevanih po ljudstvu, ker ne vsebujejo nič njegovega. Ne razumejo jih, ker niso zanj.

Rekordi so nevarni, ker se oddaljujejo od resničnosti življenja, katero se ne pusti varati od varljive lepote; rekordi v našem slučaju pa so tudi nad vse nemoralni po namenu in po varanju itak dovolj varanega ljudstva, ki ima izključno pravico do šole in njenih proizvodov.

Kje naj tu govorimo o vzgoji? Ne čudimo se slučaju, da je v razstavo zašlo kupljeno blago, oziroma je bilo uvrščeno med otroška ročna dela delo učiteljice iz sosedne šole. To nemoralno početje zakrije vse nesmotrene in neproduktivne aplikacije

opojnih barv, v katere so nekateri didaktični vzgojitelji tako zaljubljeni, da prav resno upajo rešiti vzgojno-poučni problem.

Prisostvoval sem otvoritvi razstave, uprizorjeni po tipu učiteljice najmodernejšega kova, emancipiranke; naučene bolesterne geste in degenerirane recitacije so mi narekovale britko oceno: «histerija». Umetnost — lepota — vzgoja?!

Tudi se ne čudimo pridnosti in požrtvovalnosti. Prireditev v zadnjih šol. dneh: šole je bilo konec, ostala je še razstava. —

Kako je naše ubogo ljudstvo skromno! Saj zahteva od šole le malo čitanja, pisanja in računstva, ki mu pomagajo do kruha. Prav dobro ve in mi bi tudi prav lahko razumeli, da z različnim «tausendkünstlerstvom» in akrobatskimi igrami si ne bo prav nič na boljsem.

Zato pa ni v ljudstvu navdušenja za prireditve, ki so jim tuje.

Mala je zahteva ljudstva, a mi mu damo lahko kaj več na obeh plasteh šole: v vzgoji in pouku. Ne prezirajmo žive potrebe našega kmeta po strokovni izobrazbi! Tudi ljudska šola stori že marsikaj v tem pogledu. Spominjam se tovariša, ki je o priliki govora o razstavah pripomnil: «Te dni smo z otroci pocepili nad 3000 drevesc — to je prava razstava!» Vzornemu tovarišu moramo častitati, ker po muje, kje je vrednost dela. — Mi smo revnemu ljudstvu najbliže, smo iz njega in moramo biti zanj. Ne štejmo si v žrtev, če delamo zanj, ne — ker to je naša dolžnost! Kdor je z ljudstvom, razstavljal bo med njim svoje delo nepretrgoma vsak dan, z vsako besedo, s pogledom, kretnjo. Njegovo pravo vzgojno-poučno udejstvovanje bo živa, resnična razstava.

Feljton

Stano Kosovel: LORD BYRON

(Nadaljevanje.)

Koncem avgusta se je vrnil Shelley na Angleško. Claimontova se je peljala z njim. Živela je v domnevi, da pomeni Byronu isto, kar Schelleju Mary. Seveda je bila globoko razočarana, ko je spoznala, da je pravzaprav žrtev lastnega ponujanja in vsiljevanja, a ne pesnikove istinite ljubezni. Dne 12. januarja 1817. je na domačih angleških tleh porodila deklico, ki je bila krščena za Alegro — v spomin na srečne švicarske čase. Z grenkobo je Clairmontova občutila, da je zelo tvegana ženska čast, če ženska ljubi moškega, ki ji ne vrača ljubezni. To je bila njena tragedija.

Noben čas ni bil za Byronovo muzo tako ugoden, kakor par mesecev veselega življenja v Švici. Potresi njegove duše mu niso dali miru; moral je pisati. In ustvarjal je čudovite stvari: tretji spev «Viteza Harolda», Chillonskega ujetnika, Mazeppo, Sanje — pretresljivo retrospektivo svoje očarljive prošlosti — Temo in še vrsto drugih del.

1. oktobra je odinil Byron v Italijo. Tu začenja nova doba njegovega življenja, v pesniškem oziru ne baš najsrečnejša. Če je bil pesnik v Švici silnejši, resničnejši in možatejši, treba reči, da se je sedaj končno vdal pravemu brezdellu, prostemu uživanju. Do konca novembra se je ustavljal v Milanu, potem je odpotoval mimo Verone v Benetke. Tu se je nastanil pri trgovcu s suknom Segatiju, ki je imel 22 letno ženo Marijano. Ta ženska se je spustila z «belvederskim Apolonom» takoj v ljubavne odnose. Priklenila je pesnika trdno nase. Byron je radi izpremembe zahajal v neki samostan, kjer se je učil pri menihih armenskega jezika. A vse to ga ni moglo odvrniti od ljubezni z Marijano. Ko se je Hobhouse odpravljal na potovanje v Rim, ga je

Byron pustil na cedilu. Ostal je pri Marijani in se je hotel vrniti domov na Angleško, pa ga je v tem zadržala zavratna mrzlica, ki se je neprestano ponavljala in izpodjedala njegovo zdravje.

V Benetkah je živel Byron zelo neredno, razkošno in razbrzdano. Omažal si je zdravje in je šestokrat obupaval nad samim seboj. Duševna potlačena se javlja pri njem v tej dobi zelo pogostoma. Nekemu dobremu prijatelju je tožil v pismu: «Če bi živel brez skrbi, bi me strli domišljija in resničnost». Resničnost pa se je Byron vedno bal.

Ker se ga je mrzlica trdovratno držala, se je pesnik odločil zapustiti Benetke. Udaril jo je čez Ferraro in Firenco v Rim, kjer se je ustavljal tri tedne. A hrepenenje po Marijani ga je kmalu odgnalo nazaj v Benetke, kamor je dospel koncem maja.

Marijana Segatijeva je iskala pri Byronu v prvi vrsti dobička. Ljubezni je bilo v njej le malo in razmerje z Byronom ji je bilo res pravo «razmerje». Materijalistična stran njenega življenja je skoz in skoz močno povdarjena in se kaže posebno v tem, da je neki nakit, katerega ji je pesnik poklonil, prodala prvemu draguljarju, ki ga je hotel kupiti. Po svojem povratku iz Rima je Byron isti nakit zopet našel naprodaj; kupil ga je ter ga vnovič poklonil Segatijevi, do katere se mu je ljubezen počasi ohladila.

Pesnik je medtem polagoma ustvarjal dalje. Nadaljeval je «Childa Harolda» in pisal «Manfreda». Ko je bil «Harold» dovršen (v prvem konceptu četrtega speva v juliju 1817), ga je pesnik posvetil prijatelju Hobhouseju, ki mu je bil na potovanju zvest tovariš odkar je zapustil domovino.

Novembra se je javil kupec za Newstad Abbey v osebi polkovnika Wildmanna. Prijatelji, ki so doznali za način Byronovega življenja v tujini, so ga pozivali in mu prigovarjali, naj se vrne na Angle-

ško. Pesnik jim je na to vabilo odgovoril: «Upam, da se ne bo našel človek, ki bo ohranil in balzamiral moje truplo ter ga prepeljal domov. Moje kosti ne bi imele miru v angleški zemlji, moj prah se ne bi mogel pomešati z angleškim prahom. Od misli, da bi me utegnil kdo izmed prijateljev po smrti prepeljati v domovino, bi pobesnel še na smrtni postelji. Nočem biti v hrano vašim črvom!»

Byron je prodal posestvo za 94.500 funtov. Nad trideset tisoč je šlo za dolgove. Ostalo je zapisal ženi, ki je pokazala ob tej priložnosti vnovič svojo krutost. Byron je hotel naložiti denar na neko hi-

poteko, da bi se bolje obrestoval; lady Byronova je to odklonila.

Nato se je pesnik naselil v beneški palači Mocenigo. Drčal je strmoglavče: neka nova favoritka, po imenu Margareta Cogni, se je prikopala do vodilne vloge v njegovem gospodinjstvu, nastanila se je pri njem in ga ni hotela ostaviti. Ko se je Byron nasilno rešil te ženske, ki mu je grozila z nožem, je skočila Margareta v kanal. Pesnikova kriza je bila v tem času na vrhuncu: Byron je podlegel skušnjavi alkohola, na njem so se pojavili znaki izčrpanosti.

(Dalje.)

Razno

Montessorijna šola na Danskem. Dr. Maria Montessori je glasilka nove pedagogike, koje načelo je: Ravnaj se po otroku! To načelo ni novo; postavil ga je prvi največji vzgojitelj vseh vekov, Jezus iz Nazareta, takrat, ko je postavil otroka med svoje učence kot zgled. Temu činu so sledila stoletja nasilne pedagogike, ki je zatirala otroka v otroku. Montessori je med najvnetejšimi borci, ki nočejo v žarišču vzgoje zopet postaviti — otroka. Neprisiljeni pogovor z otrokom je za odraslega najbogatejši vir dragocenih spoznanj. Otrokov odkriti in globoko zainteresirani «zakaj» mu odkriva vprašanja in probleme, ki bi jih sam ne opazil ali ki si jih je mislil že davno rešene. L. 1918. so ustanovili v Egelundshusetu Montessorino šolo; ne sicer natančno po zgledu šol, ki jih je ustanovila ona sama, pač pa po njenem osnovnem načelu. Montessori je ustanovila svoje šole za velikomestne razmere, dočim je ta šola podeželska. Otroku so dali vso prostost, da pokaže, kam ga žene zanimanje; otrok se je obrnil tja, kjer polje življenja; tu torej je znanje, ki ga potrebuje za svojo rast. Spomladi opazujejo, kako vznikajo življenja v naravi; v kuhinji morajo kazati otrokom, kako prirejajo jedila, in jim pripovedovati o hranilnosti itd. Uvajajo jih v pomen vzajemnega delovanja ljudstva; iz tega se zbudi tudi v njih volja, da doprinašajo k skupnemu blagru, kar je v njih moči. V prvih letih so imeli v svoji naselbini — tako je namreč urejena ta šola — različne domače živali, ki so jih oskrbovali otroci. Sprva so delali to z veliko vnemo, sčasoma pa se je ta vnema polegla. Montessori piše mnogo o veliki vzgojni vrednosti, ki jo ima reja živali; v Egelundshusetu pa so prišli do drugih zaključkov in so rejo opustili. To delo bi se vzdržalo le kot dolžnost, a edina dolžnost otroka je, da sledi zakonom narave in razvija pravočasno svoje sile. Večletna izkustva s svobodno deco so pokazala, da se vrši razvoj v perijodah, in to ne samo telesni, temveč tudi intelektualni in moralni razvoj. Ko so otroci videli, da se mora žival zaklati, da dobe svoje meso, so se odrekli uživanju mesa, pozneje tudi uživanju mleka, masla, sira in jajec; postali so torej iz lastnega nagiba vegetarijanci; vzgojitelj je kajpada bil tudi zraven. Od takrat opazujejo pri otrocih mnogo večjo svežost in energijo, bolezní so od takrat ne pojavljajo. Edini luksus, ki si ga je vzgojitelj pridržal, je bila cigara ob «slovesnih» prilikah; a ker otroci niso marali tega duha, je opustil tudi to. — Stara šola ima čisto napačne pojme o avtoriteti in prostosti; da je često otroku prostost tam, kjer je ne potrebuje človek tem manj, v čim zrelejšo dobo prihaja. Montessori pravi: «Streti moramo okove, ki smo z njimi oklepali inteligenco novega rodu, a odstraniti tudi one vezi, ki smo z njimi privezali človečanski čut novega rodu na naš materializem.» Avtoritete v Egelundshusetu ne smatrajo kot neko pravico vzgojitelja, temveč le kot sredstvo, da se otroku pomaga. Avtoriteta ne sme biti vsiljena, temveč jo mora otrok prostodušno priznati; v konse-

kvenci tega načela moramo pustiti otroku pravico, da si sam izbira svojega učitelja. Neupravičeno je, zahtevati od otroka absolutno pokorščino; ako otrok odreče vzgojitelju pokorščino, je to znak, da v njem ne priznava več avtoritete; učitelj naj premišluje, s čim jo je zapravil, kajti krivda je gotovo na njegovi strani, saj otrok potrebuje in išče avtoriteto. Otroku priznava avtoriteto tudi v tovarišju, ako se ta v čem odlikuje, in se mu na dotičnem področju rad pokorava. — Za znanje, ki ga nudi šola, mora biti mero-dajen otrok, ne pa morda politični, ekonomski, konfesijski ali drugi oziri. Otroku mora stati izven eksistenčnega, socialnega ali drugega boja; razvija naj v miru svoje zmožnosti v harmonično osebnost. Otrokovemu razvoju ne smejo biti na poti tudi tradicijske učiteljeve pravice, kakor: prosti čas, fiksne učne ure, dodeljenje po strokah. V Egelundshusetu je vzgojitelj otroku vsak hip in v vsem na razpolago. — Pouk današnje šole je usmerjen kvantitativno: stlačiti čim več «znanja» v otroka; nova šola pa hoče kvalitativno usmerjen pouk, t. j. pouk, ki navaja otroka k samostojnemu opazovanju in razmišljanju, ki torej jači njegove produktivne duševne sile; edino po tem se ima ravnati izbira snovi. Učitelj stare šole nudi otroku znanje, ki so ga drugi premislili; mnogo bolje je že, ako pustimo otroka, da vpraša učitelja, kar bi rad znal; najdragocenejša pa je znanje, ki si ga pridobi otrok z lastnim delom, s tem, da vprašuje stvari same; to je oni strastni iznajditeljski duh, ki je povzdignil kulturo na tako višino. Seguin pravi: «Že pri malem otroku se pojavlja ta iznajditeljski duh, v tem namreč, da hoče vse reči razdreti, da jih bolje spozna; namesto pa, da ga v tem smoteno podpiramo, dobi po rokah.» Vzgojitelj naj otroku principijelno ne odbije nobenega vprašanja; so pa pogosto otroci, ki jim je vprašanje zgolj navada (krivi so temu starši, ker so smatrali vprašanje za znak inteligence in ga zelo radi videli), ki niti ne čakajo na odgovor; tu treba učitelju gotove rezerviranosti; tak otrok se mora odvaditi blebetanja in navaditi mišljenja. Pouk ne obstoja v vpraševanju in odgovarjanju, temveč v učiteljevi spretnosti, da zna otroku ustvariti okolico, ki živo vpliva na njegovo mišljenje. Spisje v stari šoli se goji na način, kakor bi hoteli vzgojiti same žurnaliste; v Egelundshusetu pišejo otroci samo, ako se poda potreba za to, n. pr. ako hočejo obvestiti katerega oddaljenega znanca, ali pa, ako si hočejo ohraniti kako spoznanje. Pouk se mora vršiti brez vse lažnjivosti in fikcije. Mnogi bodo nezaupno vprašali: «Ali ne bo na tak način dobilo znanje gojenca značaja slučajnosti in raztresenosti?» Ta skrb je popoloma neosnovana, kajti vse ono, kar se stopi z rastočo otrokovo dušo, tvori z isto vedno le organsko celoto. Pač pa je raztreseno v njegovi duši šolsko znanje, ki se mu daje secirano po strokah in po preračunanih porcijah. (D. wer. Zta. 1924/3.)

Poziv. Tovariši, ki so se obrnili s kako prošnjo za svoje otroke na «Dijaško matico», se pozivajo, naj to javijo vodstvu Zveze, da se po možnosti zavzame zanje.